

Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Tarım Bilimleri Dergisi
(YYU Journal of Agricultural Science)

<http://dergipark.gov.tr/yyutbd>

Araştırma Makalesi (Research Article)

Kırsal Turizmde Yerel Halk Bileşeni: Ankara-Ayaş Örneği'nde Bir Tutum Belirleme Çalışması**

Pınar BOLLUKCU*¹, Aslı CESUR²

¹Bartın Üniversitesi, Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 74100, Bartın, Türkiye

² Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 74100, Bartın, Türkiye

¹<https://orcid.org/0000-0002-0621-3862> ²<https://orcid.org/0000-0002-8838-885X>

*Sorumlu yazar e-posta: pbollukcu@bartin.edu.tr

Makale Bilgileri

Geliş: 30.03.2020
Kabul: 07.08.2020
Online Yayınlanma 30.09.2020
DOI: 10.29133/yyutbd.711767

Anahtar kelimeler

Ayaş,
Katılımcılık,
Kırsal Kalkınma,
Peyzaj Planlama,
Sürdürülebilir Turizm,

Öz: Sürdürülebilirlik anlayışına dayanan kırsal turizm konusunda yerel halkın tutumu, ilgi, bilgi ve beklentisinin araştırıldığı bu çalışma; Ankara İli Ayaş İlçesi'nde yürütülmüştür. Çalışma, "Yerel halkın kırsal turizm ve sürdürülebilir çevre konusunda farkındalık düzeyi nedir?", "Yerel halk, kırsal turizm faaliyetlerine katkı sunmak ister mi?", "Yerel halkın kırsal turizm konusunda çekince/beklentileri nelerdir" soruları üzerine kurulmuştur. Yerel halkın Ayaş'ı ne kadar tanıdığı, sürdürülebilir çevre/kırsal turizm konusundaki bilgi, algı ve beklentileri ile yapabilecekleri etkinlikler sorgulanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden sözlü görüşme ve arazi gözlemi; nicel araştırma yöntemlerinden ise anket yöntemi uygulanmış ve istatistiki değerlendirme yapılmıştır. Çalışma sonucunda; yöre halkının sürdürülebilir turizm konusunda farkındalıklarının yüksek olduğu ancak, sürdürülebilir çevre konusundaki farkındalık düzeyinin beklenenin altında olduğu görülmüştür. Yöre halkının kırsal turizmi bir kalkınma fırsatı olarak gördüğü ve kırsal turizm faaliyetlerine katılma konusunda istekli oldukları tespit edilmiştir. Sadece konaklama konusunda çekinceler görülmüştür. Elde edilen sonuçlar; yöre halkına kırsal turizm ile ilgili eğitim-bilgilendirme desteğinin sağlanması ve Ayaş'ta gerekli altyapının oluşturulması durumunda kırsal turizmin, kalkınmada etkili olabilecek potansiyelinin bulunduğunu göstermektedir. Çalışmanın kırsal turizm ve kırsal peyzaj planlama konusunda yapılacak araştırmalara ve yerel kalkınma çalışmalarına katkı sunması beklenmektedir.

Local People Component in Rural Tourism: An Attitude Determination Study in Ankara-Ayaş Case

Article Info

Received: 30.03.2020
Accepted: 07.08.2020
Online Published 30.09.2020
DOI: 10.29133/yyutbd.711767

Keywords

Ayaş,
Participation,
Rural development,

Abstract: This study which investigates the attitude, interest, knowledge and expectation of the local people about of rural tourism that is based on the sustainability mentality was carried out in Ayaş where is district of Ankara Province. The study is based on the questions such as "What is the level of awareness of local people about rural tourism and sustainable environment?", "Do local people want to contribute to rural tourism activities?", "What are the reservations/expectations of the local people about rural tourism?". In study; how much the local people know Ayaş, their knowledge, perception and expectations about sustainable environment/rural tourism and the activities they can do have been questioned. Oral interview and field observation, which are qualitative research methods; among the quantitative research methods, the survey was applied and statistical evaluation was made. In the results of study; It has been

Landscape planning,
Sustainable tourism.

observed that the local people have high awareness of sustainable tourism, but the level of awareness of sustainable environment is below expected. It has been determined that the local people see rural tourism as an opportunity for development and are willing to participate in rural tourism activities. Only the reservations about accommodation were seen. Obtained results shows that rural tourism has the potential to be effective in development if the education-information support is provided to the local people about rural tourism and the necessary infrastructure is established in Ayaş. The study is expected to contribute to researches and local development studies on rural tourism and rural landscape planning and local development studies.

**Bu çalışma, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda yürütülmüş olan "Ankara İli Ayaş İlçesi'nin doğal ve kültürel özelliklerinin kırsal turizm açısından değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

1. Giriş

Günümüzde turizm anlayışı değişerek, serbest zamanlarda sadece fiziksel olarak dinlenme beklentisinin ötesine geçmiştir. Dinlenme ile birlikte öğrenme, yeni beceriler edinme ve sonuç olarak hem fiziksel hem de ruhsal açıdan doyuma ulaşmayı sağlayan aktiviteler ilgi çekmeye başlamıştır. Kent yaşamının karmaşık olması, insanların zaman ile olan yarışı, sürekli birbirinin aynı olan endüstriyel eşya ve ürünlerin tüketilmek zorunda olması, çevre kirliliği, yapay çevre koşulları vb. birçok neden, insanları doğal ve doğala yakın çevrelere itmektedir. Bu talep ortamında doğan sürdürülebilir turizm anlayışı, kırsal turizm, ekoturizm, yeşil turizm, soft turizm gibi turizm türlerini ortaya çıkarmıştır. Kentlerde yaşayan insanlar için bu turizm alternatifleri, kent ortamından bir kaçış fırsatı sunmaktadır.

Bu alternatiflerden biri olan kırsal turizm, dünya genelinde giderek yaygınlaşmakta; ayrıca ekonomik koşullar ve yaşam standartları açısından kentlerle rekabet seviyesi düşük olan kırsal alanların kalkınmasında da önemli bir sektör olarak görülmektedir (Cawley ve Gillmor, 2008; Aydın, 2012). Kırsal turizm, kaynakların mümkün olan en verimli şekilde kullanılarak devamlılığının sağlanması ve yerel halkın sosyo-ekonomik açıdan güçlendirilmesi ile yerel-bölgesel kalkınmaya katkı sağlayabilmektedir.

Kırsal turizmin başlıca bileşenleri kırsal alanlar, kırsal yaşam, kırsal etkinlikler ve kırsal mirastır (Taş ve ark., 2016). Bu bileşenleri barındıran bir alanda konaklamak, yöre kültürünü tanımak ve yöresel etkinliklere katılmak gibi hedefler (Emekli ve Baykal, 2011) içeren kırsal turizm; genellikle doğa ve geleneksel yaşam ile uyum içerisinde kurgulanmaktadır. Doğal çevrenin korunması ve tanıtılmasına, yeni iş fırsatları yaratılmasına, yerel ekonominin güçlenmesine, gençlerin tarıma yönelmesine, ilgili alanlarda eğitim ve sertifikasyon programlarının yaygınlaşmasına olanak sağlamaktadır (Pirivitera, 2010; Emekli ve Baykal, 2011; Ongun ve Gövdere, 2014, Cvijanović ve Gajić, 2019). Üreticiye sunulan desteklerle, yörenin sosyal sorunlarına da çözüm fırsatı sunabilmektedir (Frumkin, 2019).

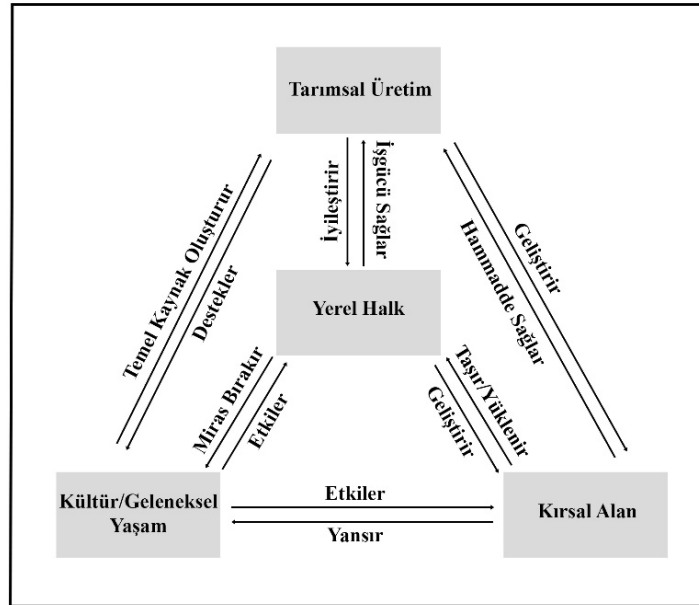
Kırsal turizm, ekonomik gelişme ile birlikte mekânsal gelişmeyle de doğrudan ilişkilidir (Frumkin, 2019). Ekolojik öncelikleri gözetilen uygun arazi kullanımlarının kırsal turizm temelinde belirlenmesi ve yerel planlama politikaları ile eşgüdümünün sağlanması, turizm ile üretim faaliyetlerini bir arada barındırabilecek fırsatların mekânsal olarak ortaya konulması, turizmin kırsal mekân gelişimine katkılarındanadır. Ekolojik hassasiyetlerin göz önünde bulundurulması ile peyzaj değerlerine saygılı turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin gelişimini destekleyen arazi kullanımları da, teşvik edilmektedir (Critch, 2016).

Kırsal turizm kapsamında yapılan uygulamalar; yöreye, yerel birliklere ve turistlere katkılar sağlamaktadır. Günümüzde birçok kırsal bölgede turizm, özellikle tarım ile birlikte sosyo-ekonomik yapının doğal bir parçası haline gelmiştir. Pek çok çiftçi, gelir düzeyini artırmak amacıyla normal çiftçilik faaliyetlerine ek olarak, kırsal turizm faaliyetlerine yönelmektedir (Pirivitera, 2010). Kırsal turizm kapsamında genellikle, kır evlerinde konaklama, günlük köy hayatını izleme ve etkinliklere katılma, tarımsal faaliyetlere katılma, geleneksel ritüellere katılma, gastronomi ve doğa gezileri, doğa sporları, el sanatları veya yöresel yemekler ile ilgili atölye çalışmaları gibi çeşitlendirilebilen etkinlikler yapılmaktadır. Bu yaratıcı etkinlikler; yerel gelenekler, yerel halkın bilgisi, yöreye ait doğal

ve kültürel peyzajın harmanlanması sonucu ortaya çıkmaktadır (Duxbury, 2019). Örneğin; Türkiye’de Buğday Derneği tarafından yürütülen “Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası” olarak bilinen, kısa adı “TaTuTa” (Tarım-Turizm-Takas) olan proje 2004 yılından beri faaliyet göstermektedir. Projenin amacı ekolojik tarımla geçinen ailelere ekonomik destek, gönüllü işgücü ve bilgi desteği sağlayarak ekolojik tarımı teşvik etmek ve sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Türkiye’de, TaTuTa projesi kapsamında faaliyet gösteren 91 çiftlik bulunmaktadır (TATUTA, 2020). Dünya genelinde yaygınlaşmakla birlikte, özellikle kırsal turizm açısından ilk 5 ülke olarak sınıflanan Fransa, İtalya, İspanya, İngiltere ve Almanya’da da kırsal alan, yerel halk ve turistleri bir araya getiren benzer birçok uygulama bulunmaktadır (Aydın, 2012).

Tarım ve turizmi bir araya getiren girişimlerin yararları ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve konuya bakış açılarına göre değişmekle birlikte genellikle şu başlıklar altında sıralanabilir: Yerel halk-turist etkileşimini sağlamak, turizm sektörünün ilgili tüm paydaşlarını bir araya getirmek, yeni girişimleri uygulamak, yerel halka ekonomik katkı sağlamak ve dolaylı olarak göç sorununu çözmek, doğal-kültürel mirası korumak ve onarmak, yerel halkın yaşam şartlarını iyileştirmek, kırsal alanda kadınları sosyo-ekonomik açıdan desteklemek, geleneksel üretim yöntemlerini, ürünleri ve ritüelleri koruyarak desteklemek vb. (Soykan, 2006; Aydın, 2012). Bahsedilen girişimleri de içeren sektörel gelişmelerle birlikte yerel halk; turizm açısından tasarım, gelişim ve sürdürülebilirlik faktörlerinden biri olmaktadır. Kırsal turizmde yerel halk, kırsal turizm bileşenleri olarak tanımlanan; kırsal alan, kırsal yaşam, kırsal etkinlikler ve kırsal mirasın gerçek sahibidir. Turizm etkinliğinin bir parçası olarak bakıldığında yerel halk; alanı en iyi tanıyan ve yaşam biçimini en fazla benimseyenlerden oluşmaktadır. Bu açıdan yerel halkın bilgi ve algısını ölçmek, planlama çalışmalarının gerçekçi olarak yürütülmesine olanak sağlamakta ve tabandan tavana doğru yayılan bir bilgi akışı oluşturmaktadır.

Geng (2019), Çin’de yaptığı çalışmada köyü; insanlar, kırsal alanlar, yerel kültür ve endüstriden oluşan simbiyotik bir sistem olarak tanımlamıştır. Bu sistem içerisinde en temel unsuru insanlar (yerel halk ve turistler) oluşturmaktadır. Şekil 1’de Geng (2019) tarafından üretilen çalışmanın çıkarımlarına dayanan simbiyotik ilişki, kırsal turizm temelinde genelleştirilerek ifade edilmiştir.

Şekil 1. Kırsal turizmin temel unsurları arasındaki karşılıklı ilişki (Geng, 2019’dan değiştirilerek alınmıştır).

Kırsal turizmde insan faktörü, hem yerel halk hem de turistler olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki grup açısından insan-turizm ilişkisi, etkileyen ve etkilenen boyutuyla ayrıntılı olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, turizmin gelişimi planlanırken yerel nüfusun elde edeceği faydanın analiz edilmesi ve turizm gelişmelerinin kontrolü, yerel halk ve yöre açısından önemlidir (Cvijanović ve Gajić, 2019). Aynı şekilde turistler açısından da sınırların belirlenmesi gerekmektedir.

Bu noktada da turizm etiği kavramı kaşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir turizmin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesinde etkili tüm paydaşların etik sorumlulukları bulunmaktadır (Açıksöz ve ark., 2016).

Yerel kalkınma sürecini kırsal turizm ile yönlendirecek olan alanlarda, doğal ve kültürel peyzaja ilişkin envanter çalışmalarının yapılması, yerel halkın, yöneticilerin ve ziyaretçilerin beklenti ve görüşlerinin tespiti, uzman değerlendirmeleri, bilimsel öngörü oluşturmaktadır. Bu çalışmalardan elde edilecek sonuçlar, ekolojik açıdan hassas alanların ve etik hassasiyetlerin belirlenmesinde rol oynamaktadır. Bununla birlikte, faaliyetlerin doğal ve kültürel çevre üzerinde oluşturabileceği olumsuz etkileri önlemeye yönelik plan kararları üretmek, çalışmanın ölçeğine ve sınırlılıklarına göre tasarım kararları üretmek; uygulama yöntemini ortaya koymak ve uygulama sonrası yönetim kararları almak açısından planlama çalışmalarına katkı sunmaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın ana materyalini, yerel halkın tutum ve beklentilerinin tespit edilmesinde kullanılan ve Ayaş ilçesinde yaşayan kişilere uygulanan 98 adet yerel halk anketi oluşturmaktadır. Çalışmanın yardımcı materyallerini ise Ayaş hakkında güncel genel bilgilerin derlenmesi amacıyla 9 mahallede uygulanan muhtar anketleri ile yerel halk anketlerinin değerlendirilmesinde kullanılan IBM SPSS Statistics/22 paket programı oluşturmaktadır. Anket uygulaması öncesinde Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 11.06.2018 tarih ve 2018-078 protokol sayılı Etik Kurul Belgesi alınmıştır.

Çalışma alanı, Ankara İli'ne bağlı Ayaş İlçesi'nin kentsel sit alanı ve etkileşim sahası sınırı içerisinde kalan bölgedir. Ankara'nın 58 km kuzeybatısında yer alan çalışma alanı, 1158 km² yüz ölçüme sahiptir. Doğusunda Sincan ve Kazan, batısında Beypazarı, kuzeyinde Güdül ve Kızılcahamam, güneyinde Polatlı ilçeleri bulunmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Ayaş İlçesi'nin Türkiye ve Ankara'daki konumu.

Ankara kentsel alanına yaklaşık 38 km mesafede, kent merkezinin 50 km yarıçaplı sınırının içerisinde konumlanan Ayaş ilçe merkezi, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına İlçe Belediyesi olarak dâhil edilmiştir. Ayaş'a bağlı 3 adet belde ve 21 adet köy bulunmaktadır. Çalışma alanı ise toplam 9 mahalleden oluşmaktadır. Ayaş, Ankara kent merkezine ve Beypazarı destinasyonuna yakın konumda bulunan, aynı zamanda ülke turizm politikalarında da yeri olan bir yerleşim alanıdır. Kentsel gelişmeyle birlikte, kırsal niteliğini sürdüren Ayaş'ta; ekonomik yapı büyük ölçüde tarımsal üretime dayanmaktadır. Geleneksel yaşam biçimi, el sanatları, doğal ve kültürel miras niteliği taşıyan alan ve yapıların varlığı; kırsal

turizm kapsamında değerlendirilebilecek potansiyellerinin bulunması, çalışma alanının seçilmesinde etkili olmuştur. Çalışma, 4 aşamadan oluşmaktadır.

“Yerel halkın kırsal turizm ve sürdürülebilir çevre konusunda farkındalık düzeyi nedir?”, “Yerel halk, kırsal turizm faaliyetlerine katkı sunmak ister mi?”, “Yerel halkın kırsal turizm konusunda çekince ve beklentileri nelerdir” soruları üzerine kurulmuş olan çalışmanın 1. aşaması; çalışma alanı ve konusu ile ilgili literatür araştırma, veri toplama ve envanter oluşturma işlerini kapsamaktadır. Alana ilişkin doğal ve kültürel veriler, bu aşamada derlenmiştir. 2. aşamada; anket formları oluşturulmuş ve anketlerin uygulanacağı örneklem belirlenmiştir. Örneklemin belirlenmesinde; “Evren büyüklüğünün bilindiği durumlarda örnek büyüklüğünü veren formül (Naing ve ark., 2006) kullanılmış ve en az 94 kişiye uygulanması gerektiği belirlenmiştir. “Muhtar Anketi”, çalışma alanında yer alan 9 mahallenin muhtarlarına, “Yerel Halk Anketi” ise 9 mahallede yaşayan 98 kişiye uygulanmıştır.

$$n \geq \frac{Z^2 \times N \times p \times q}{N \times D^2 + Z^2 \times p \times q} \quad (1)$$

- n : Örnek büyüklüğünü,
Z : Güven katsayısını (%95’lik güven düzeyi için Z=1,96)
N : Ana kütle büyüklüğünü (Çalışma alanı toplam nüfusu 5364 kişi),
p : İstenen özelliğin ana kütlede bulunma oranı (0,5)
q : Ölçülmek istenen büyüklüğün ana kütlede bulunmama oranı (1-p=0,5),
D : Kabul edilen örnek hatası (%10).

Çalışmanın 3. aşamasında; arazi çalışmaları, literatür araştırmaları ve muhtar anketlerinden elde edilen fiziksel ve sosyo-ekonomik veriler sentezlenerek sunulmuştur. Yerel halka uygulanan anketler ise çalışma soruları temel alınarak; Frekans Analizi, Crosstab Analizi ve Korelasyon analizine tabi tutulmuştur. Son aşamada ise, elde edilen verilere dayanılarak sonuçlar oluşturulmuştur.

3. Bulgular

Ayaş ilçe yerleşimi, Ayaş Çayı etrafında yer alan vadi ve yamaçlar arasına konumlanmıştır. 860-1060 m yükseklik grupları arasında bulunan alanda genel olarak güney bakımlıdır (Cesur, 2019). Ayaş, IV. derece deprem kuşağında yer almakla birlikte; alanda büyük deprem üretebilecek herhangi bir diri fay hattı bulunmamaktadır (AFAD, 2019). Yerleşim alanlarının önemli yer tuttuğu çalışma alanında, araziler genellikle III., IV. ve VI. sınıf arazi yeteneğine sahiptir. Genel toprak türü kahverengi topraklar olup, yer yer alüvyal topraklar görülmektedir (Cesur, 2019). Hâkim bitki örtüsü orman ve bozkır bitkileridir (İnci, 2012). İç Anadolu bölgesinde yer alan Ayaş’ta, deniz etkisinin görülmemesi ve etrafının dağlarla çevrili olması nedeniyle karasal iklim tipi hâkimdir. Yazlar çok sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçmektedir (Doğan, 2012).

Mekânsal olarak merkeze yakın konumda bulunan ve kırsal niteliğe sahip bir yerleşim alanı olan Ayaş, kırsal turizm açısından değerlendirilebilecek potansiyellere sahiptir. Termal su kaynakları, geleneksel sivil mimari örnekleri, tarihi dokusu, halk kültürü ve geçim kaynakları kırsal turizmi besleyen unsurlardır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait birçok tarihi yapı bulunmaktadır. Toplam 98 adet taşınmaz kültür varlığı bulunan Ayaş’ta (KTB, 2020); camiler, hamamlar, türbeler, mezar taşları ve çeşmeler önemli sivil mimari örneklerindedir. Kentleşmenin getirdiği yeniliklerle birlikte geleneksel doku bozulmaya başlamış olmasına rağmen, Ayaş halen eski izleri üzerinde taşımaktadır.

Çalışma kapsamında yerel halk ile yapılan ve istatistikî analizlere tabi tutulan anketlere ilişkin değerlendirmeler, anket bulguları olarak aşağıda açıklanmıştır.

Yerel Halk Anketi, Ayaş İlçesi’nde yaşayan rastgele seçilmiş 98 katılımcıyla yüz yüze görüşülerek tamamlanmıştır. Anket 27 sorudan oluşmaktadır. 1-7. sorular yaş, cinsiyet, meslek, eğitim düzeyi, gelir durumu ve gelir elde edilen faaliyetleri içeren kişisel sorulardır. 8-12. sorular, Ayaş hakkındaki genel bilgi ve algının ölçülmesine yönelik açık-kapalı uçlu sorulardır. 13. soru sürdürülebilir turizm konusundaki genel algıyı saptamak amacıyla sorulmuştur. Bu sorunun ardından katılımcılara “sürdürülebilir çevre” ve “kırsal turizm” kavramları açıklanmıştır. 14 ve 15. sorular,

sürdürülebilir çevre ve kırsal turizm etkinlikleri konusundaki beklentilerin ölçüldüğü sorulardır. 16-27. sorular ise Ayaş'ta yerel halk tarafından kırsal turizme sağlanan/sağlanabilecek katkıların belirlenmesine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Yaş dağılımlarına bakıldığında her yaş aralığından katılımcıya ulaşıldığı söylenebilir. Katılımcıların demografik özellikleri, turizme yönelik algı ve beklentilerinin belirlenmesinde ayırıcı özelliklerdir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Demografik özellikler

Özellikler	Değerlendirme aralıkları	Yüzde değer
Yaş grubu	18-25	12.2
	26-35	21.4
	36-45	14.3
	46-55	22.4
	56-65	15.3
	66 ve üstü	14.3
Cinsiyet	Kadın	44.9
	Erkek	55.1
Eğitim düzeyi	Okur-yazar değil	2
	İlköğretim	41.8
	Lise	29.6
	Üniversite	25.5
	Lisansüstü	1
Meslek grubu	Çiftçi	13.3
	Esnaf	12.2
	İşçi	9.2
	Serbest meslek	15.3
	Memur	21.5
	Emekli	7.1
	Çalışmayan (Öğrenci % 5,1)	21.4
Gelir durumu	1500 TL ve altı	17.3
	1501-2500 TL	41.8
	2501-3500 TL	26.5
	3501-4500 TL	9.2
	4501-5500 TL	4.1
5501 TL üstü	1	
Memleket	Ayaş'lı	76.6
	Ayaş'lı değil	23.4

*Çalışmayan: Herhangi bir sosyal güvencesi bulunmayan işsizler (çalışmayan kadınlar dâhil) ve öğrenciler.

Çalışma yürütülürken, kamusal alanlarda erkeklere erişebilmek kolay olmuştur. Sayısal olarak tespit edilmemiş olmakla birlikte, Ayaş'ta yapılan arazi çalışmaları sırasında kadınların dış mekânda etkinliğinin erkeklere göre daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Katılımcılar arasında cinsiyet dengesini sağlayabilmek amacıyla kadınlara, daha fazla etkin oldukları pazar yerinde ve kendi bahçelerinde erişilmiştir. Kırsal alanların önemli sorunlarından biri eğitim olanaklarının yetersizliği ve eğitim düzeyinin genellikle düşük olmasıdır. Çalışmada lise ve daha düşük düzeyde eğitim seviyesine sahip bireyler çoğunluktadır (% 73.4). Ayaş genelinde toplam nüfusun % 9.4'ü herhangi bir ilköğretim okuluna gitmemiş kişilerden, % 1.7'si ise okuma-yazma bilmeyen kişilerden oluşmaktadır. Ayaş genelinde okuma-yazma bilmeyen nüfusun yaş ortalaması 60 yaşın üzerindedir ve % 82'si kadındır (TÜİK, 2018). Lisans ve lisansüstü öğrenim düzeyinde kadın bireylerin toplumda temsiliyeti yaklaşık % 40 oranla ortalamaya yakın düzeydedir. Bu durum, Ayaş'ta eğitim açısından cinsiyet ayrımının azaldığını umut verici bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Çalışma alanında tespit edilen bir diğer önemli sorun, gelir düzeyinin düşük olmasıdır. Katılımcıların % 59.1'i, çalışmanın yürütüldüğü dönemde yürürlükte olan asgari ücretin (2 020 TL) altında gelire sahiptir. Ankete katılan yerel halkın %99'unun, çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından aylık olarak hesaplanan açlık ve yoksulluk sınırının altında gelir düzeyine sahip olması, ülkenin genel ekonomik koşullarıyla ilgili olmakla birlikte, oldukça düşündürücüdür. Meslek dağılımları incelendiğinde, memurların ve çalışmayanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Çalışmayan grubun % 5.1'i öğrencilerden oluşurken diğerleri ise işsizler ve herhangi bir sosyal güvenceli işte çalışmayan kadınlardan oluşmaktadır. Çalışmayan kadınların da bir kısmı kendi bahçelerinde tarımsal üretim

yaparak aile ekonomisine katkı sağlamaktadır. Sadece tarımla uğraşan ve çiftçi kaydı bulunan kişiler, katılımcıların % 13.3'ünü oluşturmaktadır.

Yaşanılan çevrenin katılımcılar tarafından nasıl algılandığı bilgisi; nitelikli fiziksel ve sosyo-ekonomik kaynakların tespiti ve amaca yönelik gerçekleştirilebilecek faaliyetlerin tespiti konularında yol göstermektedir. Bu algı, mekânı ilk kez ziyaret edenlerin fark edemeyebileceği, uzun süre mekânı kullananların deneyimleri sonucu elde edilebilecek bir bilgidir. Katılımcılardan kendilerine herhangi bir seçenek sunulmadan, "Ayaş" denilince akıllarına gelen kavramlar sorulmuştur. Elde edilen sonuçlardan yerel halkın büyük bir çoğunluğunun, "dut" (% 86.7), "domates" (% 81.6) ve "kırsal yaşam" (% 50) kavramlarını öne çıkardığı görülmüştür. Buluşma noktasının sorulduğu soruya verilen cevaplarda ise Pazar yeri cevabı (% 76.6) ön plana çıkmıştır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Katılımcıların "Ayaş'ı" tanıma konusunda bilgi ve algısı

	İfadeler	Kişi Sayısı	Yüzde değer
"Ayaş" denilince ilk akla gelenler	Dut	85	86.7
	Domates	80	81.6
	Kırsal Yaşam	50	50
	Kiraz	39	39.8
	Tarihi Yapılar	33	33.6
	Termal Kaynaklar	19	19.3
	Yöresel Yemekler	18	18.2
	Bilgi yok	8	8.1
	Tiftik Keçisi	6	6.1
	El Sanatları (İğne oyası, yün işleri, testicilik vb.)	5	5
	İpek Yolu	3	3
	Festivaller	3	3
Ayaş'ta buluşma noktası	Pazar Yeri	75	76.6
	Havuzlu Çarşı	11	11.2
	Hanımlar Konağı	6	6.1
	Belediye Önü	4	4.1
	Hamam	1	1
	Eski Ziraat Bankası	1	1

Ayaş'ı algılama biçimlerinin cinsiyete göre farklılaştığı yargısıyla, konu ile ilgili sorular ve cinsiyet faktörü arasındaki ilişki ayrıntılı olarak incelenmiştir. Verilen cevaplar "tarımsal ürünler", "turizm kaynakları, doğal ve kültürel yapılar" ve "geleneksel yaşam" olarak gruplanmıştır. Grupların % değeri hesaplanırken, her bileşene verilen cevabın oranı toplanarak, bileşen sayısına bölünmüş, ortalama % değer kadın ve erkek katılımcılar için ayrı olarak hesaplanmış ve Çizelge 3'te verilmiştir. Ayaş algısı ile ilgili görüşlerde farklı cinsiyetteki bireylerin cevaplarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ancak tüm bireylerin, tarımsal ürünler konusundaki ortak fikrinin ön plana çıkması, Ayaş'ta yaygın olarak yapılan tarımsal faaliyetlerin "Ayaş"ı tanımlamada önemli bir unsur olduğunu göstermektedir. Pazar yeri, haftanın belirli günlerinde aktif olan kırsal alanda yapılan tarımsal faaliyetler sonucu elde edilen ürünlerin ilçe merkezinde satıldığı kamusal alanlardan biridir. Hem kadın hem erkek katılımcıların buluşma noktasını tanımlamada yüksek oranla "Pazar yeri" cevabını vermiş olmaları, büyük ölçüde tarım kültürünün yaygın olmasından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 3. Ayaş'ı algılama biçimleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

"Ayaş" algısı ile ilgili kavramlar	Tarımsal ürünler	Turizm kaynakları, doğal ve kültürel yapılar	Geleneksel Yaşam	Bilgi yok
Kadın	% 24	% 6.6	% 11.8	% 4.1
Erkek	% 29.6	% 8.2	% 12.9	% 4.1
Ayaş'ta buluşma noktaları	Pazar yeri	Güncel kullanım alanları	Tarihi mekânlar	Diğer
Kadın	% 81.8	% 2.3	% 15.9	0
Erkek	% 72.2	% 7.5	% 20.4	0

Ayrıca çalışma yürütülürken kamusal alanda kadınlara erişim çoğunlukla Pazar yerinde sağlanmıştır. Bu analizde kadınların % 81.8'inin buluşma noktası olarak Pazar yerini belirtmiş olmaları, kamusal alanda aktif olarak yer alabilecekleri alanların da kısıtlı olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Katılımcıların Ayaşlı olup olmaması ve Ayaş'ta bulunma sürelerinin alanı tanımlarında etkili olduğu düşünülmektedir. Aidiyet duygusu alana ilgiyi ve algıda seçiciliği artırabilmektedir. Katılımcıların çalışma alanında bulunma süresi, memleket aidiyeti ve yaşadıkları çevrenin turizm açısından önemi hakkındaki bilgileri sorgulanmış, sonuçları Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4. Katılımcıların yaşadıkları çevre hakkındaki bilgileri

	Değerlendirme aralıkları	Yüzde değer
Ayaş'ta yaşama süresi	0-20 yıl	33.7
	21-40 yıl	29.6
	41 yıl ve üzeri	36.7
Memleket	Ayaşlı	76.6
	Ayaşlı değil	23.4
"İpek yolu turizm koridoru" bilgisi	Biliyor	61.2
	Bilmiyor	38.8

% 76.6'sı Ayaşlı olan katılımcıların, % 36.7'si 41 yıl ve daha uzun süredir Ayaş'ta yaşamaktadır. Bu durum, Ayaş'ı iyi tanıdıklarının, potansiyellerini ve zayıf yönlerini iyi bildiklerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayaş'ın da içinde bulunduğu bölge, Türkiye Turizm Stratejisi-2023'te "İpekyolu Turizm Koridoru" adıyla 7 tematik turizm gelişim koridorlarından birini oluşturmaktadır. Bölgenin doğa turizmi-ekoturizm ağırlıklı olarak geliştirilmesi planlanmaktadır (KTB, 2007). Bu bilgilerle ilişkili olarak sorulan soru ile yerel halkın bilgisi ölçülmeye çalışılmıştır. Ayaş'ın İpek Yolu Turizm Koridoru'nda yer aldığı bilenlerin oranı (% 61.2), Ayaş'ta yaşayanların yaşadıkları çevrenin turizm açısından önemi hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Bu bağlamda, memleketlilik ile turizm farkındalığı arasında ilişki bulunduğu varsayımıyla korelasyon analizi yapılmış, değişkenler arasında negatif yönde ve orta düzeyde ilişki tespit edilmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Korelasyon analizi

		Memleketlilik	Turizm Farkındalığı
Memleketlilik	Korelasyon	1	-,052
	Anlamlılık		,608
	N	98	98
Turizm Farkındalığı	Korelasyon	-,052	1
	Anlamlılık	,608	
	N	98	98

Çalışma kapsamında yerel halkın sürdürülebilir çevre ve kırsal turizm konusundaki genel algı ve beklentileri; ilgili sorulara verilen cevaplar üzerinden tespit edilmiştir. Katılımcı grubu üzerinde oluşabilecek düşünce karışıklığını en aza indirmek amacıyla, konu ile ilgili olumlu ve olumsuz ifadelerle katılma düzeyleri 4'lü likert ölçeği kullanılarak sorgulanmıştır (Turan ve ark., 2015). Tam katılma, kararsız kalma ve tam katılmama seçenekleri ile beraber fikrim yok seçeneği de değerlendirmeye alınmıştır. Bilgi ve algıyı ölçmeye çalışan bu çalışmada "fikrim yok" ifadesi, "konu ile ilgili herhangi bir bilgim/farkındalığım/kulak dolgunluğum yok" ifadeleri ile eşdeğerdir. Bu çalışmada kişilerin katılma ya da katılmama durumu kadar herhangi bir fikre sahip olunmaması da, bilgiyi ölçmede önemli bir gösterge olarak değerlendirilmiştir. Alınan cevaplara ait ortalama ve standart sapma değerleri Çizelge 6'da verilmiştir. Cevapların dağılımının ortalama uzaklaşma derecesini göstermek amacıyla verilmiş olan standart sapma değerlerinden; bulguların yorumlanmasında yararlanılmıştır.

Katılımcıların kırsal turizm konusunda olumlu ve anlamına yakın bir genel algıya sahip oldukları hipotezi test edilmiştir. T testi sonucunda, [t (98)= t değeri, p<0.01] alınan cevapların ortalamaları ile norm değer arasında anlamlı bir fark görülmemiş ve hipotez doğrulanmıştır.

Sürdürülebilir çevre ve kırsal turizm konusunda genel algıya ilişkin cevaplar analiz edildiğinde katılımcıların; “Doğayı tanımak ve deneyimlemektir” ifadesine daha yüksek oranla katıldıkları, “Doğaya zarar vermeyen turizm etkinlikleridir”, “Doğada zaman geçirme ve doğa ile içi içe olmaktır”, “Yerel ekonomiyi canlandırmak ve geliştirmektir” ifadelerine katıldıkları görülmektedir. “Koruma öncelikli turizm etkinlikleridir”, “Çevre, yerel insanlar ve turistlerin karşılıklı iletişim ve alışverişidir”, “Yoğun yapılaşmaya izin vermeyen ve doğayı koruyan turizmdir”, “Stresten kaçış ve rahatlama sağlayan bir turizmdir” önermelerine katıldıkları ve kısmen katıldıkları, “Konforsuz, basit ve sade olanaklar sunan bir turizmdir” önermesine ise katılmadıkları ya da kısmen katıldıkları söylenebilir. Olumlu önermelere genel olarak katılmış olmalarından, Ayaş'ta konu ile ilgili farkındalık düzeyinin var olduğu yargısına varılabilir. “Koruma öncelikli turizm etkinlikleridir” ve “Konforsuz, basit ve sade olanaklar sunan bir turizmdir” önermelerinde fikrim yok seçeneğini işaretleyen bireylerin (N=11 ve N=14) diğerlerinden daha fazla olması, kırsal turizm uygulamalarına ilişkin bilgi eksikliğinin, kavrama ilişkin bilgi eksikliğinden daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bu oran sadece, “Konforsuz, basit ve sade olanaklar sunan bir turizmdir” ifadesinde önermenin yönünü negatif olarak etkilemektedir. Yöre halkının herhangi bir kırsal turizm uygulaması içerisinde bulunmamış olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 6. “Sürdürülebilir çevre ve kırsal turizm” konusunda genel algı ve beklentiler

	İfadeler	Mean	SS
Genel algı	Doğaya zarar vermeyen turizm etkinlikleridir.	1.3367	.86088
	Doğada zaman geçirme ve doğa ile içi içe olmaktır.	1.3367	.83658
	Doğayı tanımak ve deneyimlemektir.	1.2755	.77033
	Koruma öncelikli turizm etkinlikleridir.	1.5000	.99742
	Çevre, yerel insanlar ve turistlerin karşılıklı iletişim ve alışverişidir.	1.4082	.88325
	Yerel ekonomiyi canlandırmak ve geliştirmektir.	1.3673	.85419
	Yoğun yapılaşmaya izin vermeyen ve doğayı koruyan turizmdir.	1.5816	.97308
	Konforsuz, basit ve sade olanaklar sunan bir turizmdir.	2.0510	1.14309
	Stresten kaçış ve rahatlama sağlayan bir turizmdir.	1.5000	.96591
Genel beklenti	Ayaş'a maddi kaynak sağlar.	1.2347	.70053
	Ayaş halkının doğal ve kültürel yapıyı koruma bilinci gelişir, farkındalık artar.	1.3980	.83407
	Yeni iş imkânları oluşturur ve girişimciliği teşvik eder.	1.2245	.63458
	Kültür alışverişi ve yeni dostluklar oluşur.	1.2347	.67045
	Ayaş'ın reklam ve tanıtımı sağlanır.	1.1633	.55042
	Yöresel yemek kültürünü geliştirir	1.1531	.48380
	Bilgilendirme ve yönlendirme çalışmalarını artırır.	1.3571	.80270
	Göçü önler.	1.6020	.97113
	Çöplerden kaynaklanan çevre kirliliği artabilir.	2.0714	.99742
	Yoğun baskı sonucu toprak sıkışması ve erozyon oluşabilir.	2.7653	.95032
	Yapılaşma artabilir.	1.8878	1.02427
	Turist sayısının fazlalığı sonucu alanın cazibesi azalabilir.	2.6429	.96591
	Yörenin ticarileşmesine ve pahalı olmasına yol açabilir.	2.0918	.97480
	Yaban hayvanlarının yaşam alanını olumsuz etkileyebilir.	2.6531	.97497
	Kültürel kimliğimizi olumsuz etkileyebilir.	2.7041	.85203
	Su kaynakları zarar görebilir.	2.7143	.82487
	Yoğun gürültü oluşabilir.	2.2143	.91099
Bitkilerin toplanması sonucu doğal bitki örtüsü zarar görebilir.	2.6327	.95667	
Orman yangınları artabilir.	2.6429	.91099	

Not: Katılıyorum (1), Kısmen katılıyorum (2), Katılmıyorum (3), Fikrim yok (4)

Kırsal turizm konusunda genel beklentilerin tespit edilmesine yönelik önermeler değerlendirildiğinde; “Ayaş'ın reklam ve tanıtımı sağlanır” ve “Yöresel yemek kültürünü geliştirir” önermelerine katıldıkları görülmektedir. “Yoğun baskı sonucu toprak sıkışması ve erozyon oluşabilir”, “Turist sayısının fazlalığı sonucu alanın cazibesi azalabilir”, “Yaban hayvanlarının yaşam alanını olumsuz etkileyebilir”, “Kültürel kimliğimizi olumsuz etkileyebilir”, “Su kaynakları zarar görebilir” ve “Orman yangınları artabilir” olumsuz önermelerine ise katılmadıkları tespit edilmiştir. Katılımcılar arasında, sürdürülebilir turizmin ekonomik gelişmeye katkı sağlayacağı görüşü hâkimdir. Ancak çevre üzerinde oluşabilecek baskı ya da olumsuz etkiler konusunda bir kaygı eksikliği fark edilmiştir. Çevre ile ilgili olumsuz önermelere katılmamış ya da kısmen katılmış olmaları kaygı eksikliğinin bir göstergesidir.

Kırsal turizm açısından ön plana çıkabilecek etkinliklerin tespit edilmesine yönelik soruya (birden fazla seçenek işaretlenebilen) verilen cevapların oransal dağılımı Çizelge 7'de görülmektedir.

Çizelge 7. Ayaş'ta kırsal turizm açısından ön plana çıkabilecek etkinlikler

	İfadeler	Kişi Sayısı	Yüzde değer (%)
Ön plana çıkabilecek aktiviteler	Doğa Sporları	39	39.8
	Doğa Yürüyüşü	44	44.9
	Manzara Seyri	26	26.5
	Botanik Turizmi	8	8.2
	Yaban Hayatı İzleme	7	7.1
	Organik Tarım Faaliyetleri	44	44.9
	Kültür-Sanat Turizmi	53	54.1
	Çadırılı-Karavanlı Kamp	14	14.3
	İnanç Turizmi	17	17.3
	Festival Turizmi	42	42.9
	Gastronomi Turizmi	22	22.4
<i>Fikrim Yok</i>	5	5.1	

Ekonomik bir geçim kaynağı olarak kırsal turizme bakış açısı birden fazla soru sorularak algılanmaya çalışılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%86), Ayaş'ta kırsal turizm faaliyetlerinin yapılmadığını düşünmektedir. Kırsal turizm faaliyetlerinin bir geçim kaynağı olabileceği görüşüne sahip olanların oranı (% 68.4) ise oldukça yüksektir. Katılımcılar arasında rehberlik eğitimi alan bireyler (% 10.2) bulunmaktadır. %49'u rehberlik konusunda yapılacak eğitimlere katılabileceklerini belirtmişlerdir. Sahip oldukları konutları turizm amacıyla konuklara açma fikrine çoğunluğu (% 54.1) sıcak bakmamaktadır. Ancak aynı soru arazileri için sorulduğunda çoğunluğunun (% 58.7) olumlu görüşe sahip olduğu da görülmektedir. Bunun en önemli nedeninin yaşanılan yere karşı duyulan aidiyet ve mahremiyet duygularının olduğu düşünülmektedir. Türk aile yapısında konut, aile bireylerinin bir arada yaşadığı, mahremiyet duygusunun hâkim olduğu bir mekân olmakla birlikte, komşu, akraba ve misafir ağırlamaya uygun yapıdadır. Örf ve adetlerin şekillendirdiği bu sosyal yapı içerisinde konut, ticarileştirilemeyen bir konuma sahiptir. Özellikle kırsal bölgelerde, yaşanılan konutun ortak olarak kullanılmasına Türk aile yapısı içerisinde genellikle rastlanmaz. Ancak aynı şeyler araziler için söylenemez. Çünkü arazi mahremiyet duygusunun konuta göre daha az olduğu, sosyalleşme olgusunun gerçekleşebildiği ve dışarıdan izlenebilen bir alandır.

Katılımcıların kırsal turizmden gelir elde etmek amacıyla yapabilecekleri faaliyetler, sorgulanmıştır. Alınan cevapların ortalamaları ve standart sapma değerleri Çizelge 8'de verilmiştir. "Organik tarım yaparak tarla ürünlerimi satabilirim" ve "Evimde hazırladığım yöresel yiyecek ve içecekleri satabilirim" önermelerine katıldıkları, "Rehberlik hizmeti verebilirim" ve "Evde yaptığım mutfak ürünlerini satabilirim" önermelerine ise kısmen katıldıkları görülmektedir. Katılımcıların "Evimi ya da evimin bir bölümünü pansiyon olarak değerlendirebilirim", "Taşımacılık hizmeti verebilirim" ve "El sanatlarımızı öğretebilir ve satabilirim" önermelerine katılma oranı ise diğer önermelere göre oldukça düşüktür. Sunulan önermelerde fikrim yok seçeneğinin işaretlenme oranı önerme başına ortalama 1.42 kişidir.

Çizelge 8. Kırsal turizmden gelir elde etmek amacıyla yapılabilecek faaliyetler

	İfadeler	Mean	SS
Kırsal turizm kapsamında yapılabilecek faaliyetler	Evimi ya da evimin bir bölümünü pansiyon olarak değerlendirebilirim	2.1020	1.01015
	Taşımacılık hizmeti verebilirim	2.0204	1.01514
	Organik tarım yaparak tarla ürünlerimi satabilirim	1.5000	0.84035
	Evimde hazırladığım yöresel yiyecek ve içecekleri satabilirim.	1.4082	0.78434
	Rehberlik hizmeti verebilirim	1.8265	0.97416
	El sanatlarımızı öğretebilir ve satabilirim	2.0612	0.99293
	Evde yaptığım mutfak ürünlerini satabilirim	1.8061	0.97026

Katılımcılara sürdürülebilir turizm amaçlı yapılacak hangi kurslara katılmak istersiniz? sorusu sorulmuştur. En yüksek oranda “organik tarım (% 44.9)” ve “yöresel yemeklerin hazırlanması ve sunumu (% 32.7)” seçenekleri işaretlenmiştir. “El sanatları üretimi (% 26.5)”, “konaklama hizmetleri (% 25.5)” oranında işaretlenmiştir. Seçeneklerin hiçbirine katılmayanların oranı ise %16’dır.

4. Tartışma ve Sonuç

Aidiyet duygusunun yoğun ve komşuluk ilişkilerinin kentlere göre daha samimi olduğu kırsal alanlarda gerçekleşen turizm faaliyetlerinin, temel aktörlerinden biri de yerel halktır. Yerel halkın tutumu, ilgi, bilgi ve beklentisi kırsal turizmin gelişimi ve doğal-kültürel kaynakların sürdürülebilirliği açısından anahtar role sahiptir. Yerel halktan gelen bu bilginin çalışmanın başında tespit edilmesi, planlama, tasarım ve yönetim süreçlerinin doğru kurgulanmasına katkı sağlayacaktır.

Kırsal alanlarda ekonomik etkinliklerin giderek azalması, tarım sektörünün yüz yüze olduğu problemler, kırsal nüfusun azalması gibi nedenlerle birçok batı ülkesinde turizm; kırsal alanların ekonomik ve sosyal yönden yeniden yapılandırılması için alternatif bir kalkınma stratejisi olarak değerlendirilmektedir (Cawley ve Gillmor, 2008; Aydın, 2012). Küresel turizm pazarında giderek daha popüler hale gelen kırsal turizmin, yapılan bazı çalışmalara göre; son yıllarda sadece gelişmiş değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde de tercih edilme oranının arttığını göstermektedir (Frumkin, 2019).

Ülke politikaları, alanı kapsayan üst ölçekli planlar ve elde edilen bulgular değerlendirildiğinde Ayaş’ın kalkınmasında kırsal turizmin etkili bir alternatif olacağı söylenebilir. Muresan ve ark., (2015), Güney ve Göller (2016) ve Ongun ve ark., (2018) tarafından yapılan çalışmalarda da yöre halkının görüşleri bakımından benzer sonuçlar elde edilmiştir. Privitera (2010)’nın; “kırsal turizm, peyzajın ve kırsal yaşam biçimlerinin korunmasıyla birlikte yerel ilişkileri, kültürü ve gelenekleri de korumayı sağlar” görüşü de bu fikri desteklemektedir. Ancak kırsal peyzaj-geleneksel yaşam-turizm arasındaki dengeyi doğru yönetilmesi, hem faaliyetin hem de kaynakların sürdürülebilirliği açısından gereklidir. Fleischer ve Tchetchik (2005) tarafından yapılan çalışmada da; kırsal turizmin tarımla olan bağlantısında karşılıklı bir yarar ilişkisinin olup olmadığının sorgulanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmada vurgulanan bir diğer nokta; tarım-turizm dengesinin gözetildiği, yöre insanını sürece dâhil eden katılımcı bir yaklaşımla yürütülecek planlama çalışmalarının Ayaş’ın kalkınmasına ve doğal-kültürel değerlerin geleceğe taşınmasına katkı sağlayacağı görüşüdür. Temeli yerele ve yerel bilgiye dayanan katılımcı yaklaşımlar; planlama ve yönetim sürecinde karşılaşılan ekolojik-sosyolojik çatışmaları da engelleyebilmektedir Açıksöz ve ark., (2016), Gültekin ve ark., (2018), (Açıksöz ve ark., 2019) ve Baylan (2019) tarafından yapılan çalışmalarda da; planlama ve uygulamada katılımcılık anlayışının gerekliliğine değinilmektedir.

Ayaş, üst ölçekli planlarda turizm açısından anahtar konumda yer almasına rağmen, kırsal turizm konusunda beklenen gelişme henüz sağlanamamıştır. Doğal ve kültürel değerlerinin yeteri kadar tanıtılmaması, yöre halkının kaynakları verimli şekilde kullanamaması ekonomik ve turistik açıdan geri kalmasının en önemli nedenlerindedir. Nüfusun yaşlanması ve giderek azalması da kırsal turizmin gelişimini engelleyen bir diğer etmendir.

Ayaş’ın sahip olduğu potansiyelin yerelden başlayarak tanıtılması, kırsal turizm altyapısının oluşturulması ve sürdürülebilir bir yönetim anlayışının benimsenmesi kırsal turizmi yöre için etkili bir sektör haline getirecektir. Yaygın olarak yapılan tarımsal faaliyetler, Ayaş’ı Türkiye tarımının önemli bir noktasına taşıyacak niteliklere sahiptir. Son yıllarda üreticilerin yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlardan dolayı üretim miktarının azalmış olduğu tespit edilen, yöreye özgü Ayaş dutu, Ayaş domatesi ve tiftik keçisi sadece Ayaş’ta üretilmektedir. Özellikle yaygın tarım kültürü ve yöreye özgü tarımsal ürünler marka potansiyeli taşımaktadır. Genç nüfusun ilgi duymaması nedeniyle giderek azalsa da; geleneksel tarım faaliyetleri, Ayaş’ta kırsal turizmi besleyecek en önemli aktivitelerden biridir. Bilinçli, verimli, insan ve çevre sağlığını koruyan, akıllı ve yenilikçi tarım uygulamaları konusunda farkındalığın artırılması, iyi tarım uygulamalarını destekleyecek ve kırsal turizm aktivitelerini çeşitlendirecektir. Üretim ve pazarlama konusundaki örgütlenme, tarım turizm hibe ve destekleri konusunda yapılacak bilinçlendirme çalışmaları, yöre halkının ve yerel yöneticilerin kırsal turizme ilgisini arttıracaktır.

Gelenek ve gelecek arasında organik bir köprü kurabilmek adına kırsal turizm, Ayaş için bir fırsattır. Yerel halkın farkındalığının ve görüşlerinin tespiti de, bu fırsatın doğru planlanması ve yönetilmesi için atılacak ilk adımdır.

Teşekkür

Bu çalışmayı 2017-FEN-CY-014 No'lu proje kapsamında destekleyen Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu'na teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Açıksöz, S., Bollukcu, P. & Cengiz Gökçe, G. (2019). Mimarlıkta Peyzaj Tasarımı. Aksoy, Y. (Eds.), *Peyzaj Planlama ve Tasarımında Katılımcı Yöntemler* (s. 207-230). Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Basım, Yayın No: 2527 Mimari- Sanat No: 026 ISBN: 978-605-033-138-7
- Açıksöz, S., Bollukcu, P. & Çelik, D. (2016). Ecotourism and ethics in protected areas: Bartın-Söğütli village. *Oxidation Communications*, 39, No 4-II, 3621-3636.
- AFAD (2019). Türkiye afet haritaları. <https://www.afad.gov.tr/afet-haritalari> Erişim tarihi: 10.12.2019.
- Aydın, O. (2012). AB'de kırsal turizmde ilk 5 ülke ve Türkiye'de kırsal turizm. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23), 39-46.
- Baylan, E. (2019). Kültürel peyzaj ve yere bağlılık: Van Kenti örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi (YYU J AGR SCI)*, 29(1), 10-23.
- Cawley, M. & Gillmor, D. A. (2008). Integrated rural tourism: concepts and practice, *Annals of Tourism Research*, 35 (2), 316-337.
- Cesur, A. (2019). *Ankara ili Ayaş ilçesi'nin doğal ve kültürel özelliklerinin kırsal turizm açısından değerlendirilmesi*. (MSc), Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Bartın, Türkiye.
- Critch M. (2016). City of Swan, Local Rural Planning Strategy 2016. <https://www.swan.wa.gov.au> Erişim tarihi: 01.03.2020.
- Cvijanović, D. & Gajić, T. (2019 Mayıs). *Tourism or not? A report from the South Bačka district* Paper presented at the Fourth International Scientific Conference Tourism in Function of Development of the Republic of Serbia Tourism as a Generator of Employment (TISC 2019), Thematic proceedings II p:82-99, Serbia.
- Doğan, G. (2012). *Ankara ili Ayaş ilçesinin kırsal turizm potansiyeli açısından değerlendirilmesi*. (MSc), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ankara, Türkiye.
- Duxbury, N. (2019 Mayıs). *Creative tourism in small cities and rural areas: lessons from the creatour project, Portugal* Paper presented at the Fourth International Scientific Conference Tourism in Function of Development of the Republic of Serbia Tourism as a Generator of Employment (TISC 2019), Thematic proceedings II p:64-81, Serbia.
- Emekli, G. & Baykal, F. (2011 Haziran). *Opportunities of utilizing natural and cultural resources of Bornova (Izmir) through tourism* Paper presented at the 2nd International Geography Symposium GEOMED 2010, Antalya, Türkiye. Paper published at Procedia Social and Behavioral Sciences 19 (2011) 181-189.
- Fleischer, A. & Tchetchik, A. (2005). Does rural tourism benefit from agriculture. *Tourism Management*, 26, 493-501.
- Frumkin, B. (2019 Mayıs). *Agritourism as a factor of rural development* Paper presented at the Fourth International Scientific Conference Tourism in Function of Development of the Republic of Serbia Tourism as a Generator of Employment (TISC 2019), Thematic proceedings II p:46-63, Serbia.
- Geng, X. (2019 Ekim). *A study on the revitalization of traditional villages in Southern Anhui based on the symbiosis theory: a case study of Nanping, Anhui province* Paper presented at the ATINER's Conference Paper Proceedings Series PLA2019-0159 Athens, Greece.
- Gültekin, P., Gültekin, Y. S., Uzun, O. & Gök, H. (2018). Katılımcı ekoturizm planlamasında yapısal eşitlik modellemesi ile paydaş analizi: Batı Karadeniz Bölgesi örneği. *Journal of Forestry*, 14 (2), 33-56.

- Güney, D. & Göller, V. (2016). Kırsal Turizm Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımının Belirlenmesi: Misi Köyü Örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 3 (2), 25-36.
- İnci, U. (2012). *Ankara İli Ayaş İlçesi Balçiçek Evi Restorasyon Önerisi*. (MSc), Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Ankara, Türkiye.
- KTB. (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Karar No: 2007/4, Tarih: 28/2/2007, Resmi Gazete Tarihi: 02/03/2007 Resmi Gazete Sayısı: 26450. Ankara, Türkiye.
- KTB. (2020). Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Ankara İli Taşınmaz Kültür Varlığı Envanter Listesi. <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-88389/tasinmaz-kultur-varliklari.html> Erişim tarihi: 17.03.2020.
- Muresan, I. C., Oroian, C. F., Harun, R., Arion, F. H., Porutiu, A., Chiciudean, G. O., Todea, A. & Lile, R. (2016). Article local residents' attitude toward sustainable rural tourism development, *Sustainability*, 8, 100.
- Naing, L., Winn, T. & Rusli, B. N. (2006). Practical issues in calculating the sample size for prevalence studies. *Archives of Orofacial Sciences*, 1, 9-14.
- Ongun, U. & Gövdere, B. (2014). Bölgesel Kalkınmada Kırsal Turizmin Etkisi: Ağlasun Yeşilbaşköy Örneği, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi/International Journal of Social and Economic Sciences*, 4 (2), 51-57,
- Ongun, U., Kösekahyaoglu, L. & Gövdere, B. (2018). Perspective of Local People on Rural Tourism: The Case of Lavender Stream in Burdur/Akçaköy, *Turizm Akademik Dergisi*, 5 (1), 50-62.
- Privitera, D. (2010). The importance of organic agriculture in tourism rural. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce APSTRACT* 04, 1-2 (59-64).
- Soykan, F. (2006 Nisan). *Avrupa'da kırsal turizme bakış açısı ve kazanılan deneyim* Paper presented at the II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, Balıkesir, Türkiye.
- Taş, İ., Eylemer, S. & Şemşit, S. (2016). Kırsal turizme bütünlük yaklaşım: Avrupa Birliği örneği, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 9, Sayı 2, Aralık 2016, ss. 877-904.
- TATUTA. (2020). Tatuta projesi. <http://www.tatuta.org/?p=301&pg=10&lang=tr#tatuta>, Erişim tarihi: 23.07.2019.
- Turan, İ., Şimşek, Ü. & Aslan, H. (2015). Eğitim araştırmalarında likert ölçeği ve likert-tipi soruların kullanımı ve analizi, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*; (30): 186-203.
- TÜİK. (2018). 2017 Yılı Ulusal Eğitim İstatistikleri. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> Erişim tarihi: 19.11.2018.